

מראי מקומות- בבא בתרא מ"ה

קרקעות מספיקין לשלם כל חובותיו, א"כ עליה דידי הדר, ואם לאו, מאי נפקא לי מינה, וסכ"ס הרי אינו נוגע בעדות כלל.

(ג) **לא ניחא דליהוי לזה רשע ולא ישלם- ע' מה** שהבאנו לעיל (מ"ג) מהר"י מיגש כאן, שהק' דהעבירה דשבעת שקר חמיר טפי מהא דלוה רשע לא ישלם, וא"כ למה חיישינן שישבע לשקר כדי לא לעבור הא דלוה רשע וכו', ע"ש.

(ד) **אמר רבה, לא שנו אלא שמסר לו בעדים, וכו'- פי' רשב"ם, דאם לא מסר לו בעדים, אפי' אם רואין אותו אצלו עכשיו, מ"מ נאמן במגו דהי' יכול לומר דקניתי מאחר שאתה מסרתו לו. ואינו דומה לדברים העשויין להשאל ולהשכיר, דשאלה ושכירות לכל שכניו אדם משאל ומשכיר, אבל הכא מצי אומן לומר אינך רגיל לתקן בגדיך אצלי. ותמה בחי' ר' נחום (רמ"ו), היאך מהני טענה זו להוציא מחזקת מרי קמא, בשלמא בעלמא, דתפיסתו מוכחת עליו, מהני ראי' זו דתפיסתו להוציא ממרי קמא. אבל כאן, לכאור' אין לו ראי' כלל, דלפי טענת המערער שטוען שמסרם בתורת אומנות, ליכא הוכחה מהתפיסה, דלפי טענתו הוי המחזיק ככל אומן. והוכיח ר' נחום מכאן דחזקת מטלטלין אינו מדין ראי' והוכחה, אלא רק סיבה לדרון המחזיק כמוחזק, דמכח הא**

דחזקה כל מה שתחת יד אדם שלו הוא, איכא סתמא שהמחזיק מחזיק החפץ בתורת בעלים, וממילא הוי מוחזק. וא"כ, יש לפרש דברי הרשב"ם כן, דלענין דברים העשויים להשאל ולהשכיר, דכיון דכ"א עשוי לשאלם, א"כ אין סיבה בכלל לראות מחזיק זה בתורת בעלים, וא"כ אינו נעשה מוחזק. משא"כ באומן, כיון דיתכן דהמר"ק אינו רגיל לתקן בגדיו אצלו, לכן רואים אותו כבעלים, דכל זמן שלא ידענו בבירור שהמרי קמא נתן לו בגדיו לתקנם, יכולים לראות האומן כבעלים,

וחשב"י לי' כמוחזק [ויש לעי' קצת בזה, דא"כ אפי' אם מר"ק זה רגיל אצל אומן זה, אולם כל זמן שיש אנשים שאינם רגילים אצלו, תסגי בהכי ליתן לו דין מוחזק, וע"ע]. וע"ע בתוס' דביאר החילוק באור"א, דלענין דברים

(א) **אי דלית לי' ארעא אחרינא, מאי נפקא לי' מינה- הק' תוס',** הא שפיר נפק"מ, לענין שיפטרו אם שוב יתעשר, וכ' דשמא בשביל כן אין לפוסלו לעדות, כיון דהשתא לא מרויח מידי. וע' בקצות (ל"ז, ה') דביאר דפסול שהוא נוגע בעדות משום דיכול להעמידה בפני בעל חובו אינו פסול דאורייתא אלא פסול דרבנן, לפי שאינו נוגע בעצם העדות, אלא דיוצא לו הרוחה צדדית ע"י עדותו, דלא יהי' צריך לשלם חובו. וא"כ, נמצא דהוי כמו נוטל שכר להעיד, דאינו פסול לעדות אלא מדרבנן. וכיון שכן, כ' הקצות דכיון דכל החשש דאולי יתעשר רק ספק הוא, דאולי ע"י עדותו יהי' לו איזה הרוחה, א"כ בחשש דרבנן כזה לא חשו. וע' בנתיבות (שם, ט') דחולק על הקצות, וכ' דמה שמי שנוטל שכר להעיד אינו פסול אלא מדרבנן, זהו רק היכא דנוטל שכר בין שמעיד לזכות או לחוב, אבל היכא דאינו נוטל השכר א"כ מעיד רק לזכות (או רק לחוב), א"כ נוגע בעדות הוא ופסול מדאורייתא. וע' בקובץ שעורים (קצ"ד) דהעיר על תוס', דהא אי' לעיל (מג.) דכיון דרווח רווח, וביאר המהר"ם (שם) דאף דעכשיו אין לו הרוחה, מ"מ יהי' לו הרוחה אחר זמן, ומ"ש מהכא, דאינו פסול משום הנגיעות של אחר זמן. ותי' דהשתא איכא ספק אם יהי' לו הרוחה לאחר זמן, אבל התם הי' ודאי.

(ב) **מאי נפקא לי' מינה- הק' הרשב"א בשם הראב"ד,** מי יודע חובותיו, אולי באמת יש לו חובות הרבה, וכל המשועבדים ובני חורין הוצרכו לחובותיו (וע' מה שתמה הרמב"ן על קו', דאם יש לו חובות הרבה, הרי כלפי אלו חשיב "אי דלית לי' וכו'", וע' בחי' הרשב"א הוצאת מוה"ק מס' 2 מש"כ בביאור הבנת הרמב"ן בקו' הראב"ד, וביישוב קו' הרמב"ן). ותי' דלא חששו אלא לחוב ידוע בשטר, אבל לא חששו לסתם חובות שאיננו יודעין עליהן. ותמה הרשב"א דבכל הסוגיא לא משמע כן, וכ' דקו' הראב"ד מעיקרא ליתא, דאנן על מה שהוא בלבו דנין וחוששין, דאם הוא יודע שיש לו

(טוען ונטען ט', א') "ויש גאונים שדנו אע"פ שלא הביא בעה"ב עדים שזה הכלי שלו, הואיל וראה כליו ביד האומן, והרי האומן מודה לו שהי' שלו ומכרה לו, נאמן (בעה"ב). אבל אם אמר להד"ם ושלי הוא הכלי, נאמן האומן ונשבע היסת... ודין זה פלא הוא בעינינו". דהיינו, דהרמב"ם הביא מהגאונים צד דלא אמרי' מגו באומן, וכ' דפלא הוא. ואם אי' דתקנת חכמים הוא, א"כ מהו הפלא, הרי ודאי יכול לחלוק על הדין, אבל מהו הפלא [ואין משמע דפלא הוא משום סוגית הגמ', אלא משמע דפלא הוא מסברא], אלא לכאן משמע דמעיקר הדין הוא דלא אמרי' מגו באומן, וצ"ע.

(ז) **מיתיבי אביי ראה עבדו ביד אומן וכו'- פי' רשב"ם**, דמייירי שהחזיק בו ג' שנים, דבפחות מג' שנים אין חזקה בעבדים כלל, דהא גודרות אין להן חזקה לאלתר, וא"כ מאי איריא אומן דנקט, אפי' אחר נמי, אע"כ לאחר ג' שנים מייירי. ומבואר מדברי הרשב"ם, דמה דאומן אין לו חזקה, היינו אפי' לאחר ג' שנים, ודלא כדין עבדים ביד סתם בני אדם, שיש להם חזקה לאחר ג' שנים, ודלא כגודרות, דס"ל לרשב"ם דאית בהו חזקה לאחר ג' (ולפי הרשב"א יש חזקה בגודרות אפי' בפחות מג'). ובביאור החילוק בין גודרות לאומן, דאומן אפי' לאחר ג' אין לו חזקה, ע' בר' יונה שכ' דהדעת נוטה דגם דברים העשויין להשאל ולהשכיר דומה לאומן, ואין בה חזקה אפי' לאחר ג' שנים. וביאר החילוק, דבגודרות כיון דעילו ונפקו חזי להו, ואיבעי ליי' למחויי, אבל כלים לא חזו להו, וכליו שמשאל לא חזו להו, ופעמים שאין זכור למי השאילן, וגם הם בבית השואל ברשות, וגם פעמים השאילן ליותר מג' שנים, ולכן לא שייכא בהו חזקה, משא"כ בגודרות, דלא שייך הנך סברות. ולגבי אומן, כ' דודאי לא חש למחות, שהרי מימר אמר שהכלי בידו בתורת פקדון ואינו משתמש בו, ומה לי לחוש ולמחות. וע"ע ברשב"א לקמן (מו). שהביא שי' ר' יונה, דמכאן למדים דאומן אין לו חזקה כלל, אפי' לאחר ג' שנים, ואפי' בטלית, מדעריב התנא דין טלית עם דין עבד, וכשם שמבואר דאומן אין לו חזקה בעבד לאחר ג', כן לענין טלית ושאר מטלטלין. אבל הרשב"א כ'

העשויין להשאל ולהשכיר אינו יכול לעולם להעמיד עדים על השאלה, או לברר הדבר כדי להשאל רק לנאמן, שלא להוציאו שם רע בשכניו, משא"כ לענין אומן יכול לעשות כן.

(ה) **אבל מסר לו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר לו להד"ם, וכו'-** כ' הרשב"ם, דאף דמייירי עכשיו שיש עדים שראו הדבר אצל האומן, מ"מ יש לו מגו, דיכול לומר דאחר מסרו לי, שאתה מכרתו לו. והק' התוס' רי"ד, למה צריך מגו, למה נאמן טפי לומר דאחר מסרתו לו, מלומר שהמר"ק מכרו לו בעצמו. ולכן כ' דלא גרסי' כלל הא דמתוך, ע"ש. וע' בחי' ר' נחום (רמ"ו) שהביא מהראשונים דתירצו דכיון דטען מעיקרא קבלו לתקנו, אינו יכול לטעון דלקחו מהמר"ק, דעכשיו טוען דלאחר שנתנו לו, מכרו לו, ובטענה זו אינו נאמן, אלא משום שיש לו מגו. אלא דעדיין הק' ר' נחום, למה צריך מגו דמכרו לאחר ואחר מכרו לי, לימא מגו שהי' יכול לטעון שמכרו לו מעיקרא, צריך להיות נאמן במה שאמר שמכרו לו אח"כ, וצ"ע.

(ו) **אי הכי, אפי' בעדים נמי וכו'-** כ' תוס', דהיינו דבשלמא לאביי דאין חילוק בין היכא שיש עדים להיכא שאין עדים, אלא החילוק הוא בין ראה ללא ראה, יש שפיר לפרש חילוק זה. אבל לדידך, מהו החילוק בין אם יש עדים או לא, הרי גם היכא דיש עדים יש מגו, דיכול לומר החזרתיו לך. אולם כ' דלשון אי הכי לא משמע כן, והביא דר"ת דחק לפרש, ואין נראה לר"י. **אולם ע' ברמב"ן בסוף הסוגיא שהביא דהרי"ף פי' קו' אביי כפשוטו,** דהיינו דאם אי' דס"ל שיש מגו באומן, א"כ למה אין מגו גם היכא שאין עדים. דהיינו, דלפי הרי"ף, ס"ל לאביי דבאומן לא אמרי' מגו בכלל. ובביאור הדבר, כ' הרמב"ן דהוי תקנת חכמים, דכיון דאין אדם עשוי ליתן חפציו לאומן בעדים בכל פעם, א"כ אם מאמינים לאומן במגו, לא שבקינן חיי לכל ברי', ולא יהיו אינשי יכולים ליתן חפצים שלהם לאומנין. וע"ש שפי' כל הסוגיא על פי הרי"ף. **ושמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א** לדקדק מדברי הרמב"ם דלא הבין בשי' הרי"ף כמו הרמב"ן, שהרי כ'

דאינו רואה בזה שום הכרח, די"ל דהאי כדיני' והאי כדיני', ובשלמא עבד, שפיר י"ל דהניח עבדו אצל אומן ללמדו לג' וד' שנים, וא"כ שפיר אין לו חזקה אפי' לאחר ג' שנים. אבל טלית, האם אדם מניח טלית אצל אומן לג' וד' שנים, ולכן כ' דמסתבר דהכל תלוי בראיית עיני הדיינים, דאם רואין דהדבר נמצא אצל האומן לזמן יותר ממה שהוא רגיל, שפיר י"ל די"ל חזקה (ודומה לדברי הרשב"א לענין גודרות, דכ' דהכל תלוי במה שהוא הדרך להניחן ביד אחרים, ויותר מזה הוי חזקה).

(ח) מגו דאי בעי א"ל מינך זבנתי, כי א"ל נמי בפני אמרת לו למוכרו, דבריו קיימין ומהימן- הק' בחי' ר' נחום (רנ"ה), למה צריך למגו, מה גרע טענה זו מכל טענות, והו"ל להיות נאמן משום שהוא חזקה שיש עמה טענה. ותי' "וצ"ל דאף דליכא חסרון בטענתו, מ"מ בכה"ג שהמחזיק לקח את החפץ מהאומן, הר"ז גריעותא בעצם החזקה, דלקיחה מאדם שאין לו חזקה אינה מוכיחה שהמחזיק קנאה מהמר"ק, ומשו"ה בעינן למיגרו".